

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ

Збірник наукових праць

Випуск 17

Засновано у 2015 році

Рівне – 2023

УДК 37 : 005.591.61 -66
ББК 74.200

Інноватика у вихованні: зб. наук. пр. Вип. 17. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт.ун-т; упоряд.:О. Б. Петренко; ред. кол.: О. Б. Петренко, Н. Б. Грицай, Т. С. Ціпан та ін. Рівне: РДГУ, 2023. 383 с.

До збірника увійшли наукові праці з теорії і методики освіти та виховання. У наукових розвідках представлено різновекторність сучасних підходів до змісту, форм і технологій освітнього процесу, починаючи від дошкільця і завершуючи вищою школою.

Редакційна колегія

Головний редактор: **Петренко Оксана Борисівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Заступник головного редактора: **Грицай Наталя Богданівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри природничих наук з методиками навчання Рівненського державного гуманітарного університету;

Відповідальний секретар: **Ціпан Тетяна Степанівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної ради:

Сухомлинська О. В., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Павелків Р. В., доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Федяєва В. Л., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. С. Петухова Херсонського державного університету.

Члени редколегії:

Androszczuk Irena (Андрощук І. М.), доктор габлітований, професор, професор кафедри Педагогіки праці та андрагогіки Академії педагогіки спеціальної імені Марії Гжегожевської у Варшаві (Республіка Польща);

Безкоровайна О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри міжкультурної комунікації, теорії, історії та методики викладання зарубіжної літератури Рівненського державного гуманітарного університету;

Вихрущ А. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Тернопільського національного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського;

Дичківська І. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету;

Кобилянський О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри безпеки життєдіяльності Вінницького національного технічного університету;

Ковальчук О. С., доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник Національного університету харчових технологій;

Кравченко О. О., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Мельничук І. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін Тернопільського державного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського;

Павелків К. М., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету;

Пелех Ю. В., доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи, завідувач кафедри педагогіки, освітнього менеджменту та соціальної роботи Рівненського державного гуманітарного університету;

Pobirchenko Natalia (Побірченко Н. С.), доктор габілітований, професор, професор надзвичайний на факультеті суспільних та гуманітарних наук Державного вищого навчального закладу імені Вітелона в Легніці (Республіка Польща);

Пустовіт Г. П., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри методики викладання і змісту освіти Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;

Савчук Б. П., доктор історичних наук, професор, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту ім. Б. Ступарика Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника;

Sieradzka-Baziur Bożena (Сєрадзька-Базюр Б.), доктор габілітований, професор, проректор з наукової роботи і освітніх програм, Академія «Гнґатіанум» у м. Кракові (Республіка Польща);

Сойчук Р. Л., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

SirojC Zdzislaw (Сіройц Здзіслав), доктор габілітований соціальних наук в галузі педагогіка, професор, професор кафедри педагогіки Інституту педагогіки і психології Вищої школи менеджменту у Варшаві (Республіка Польща);

Баліка Л. М., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Skubisz Jolanta (Скубіш Йоланта), кандидат соціальних наук в галузі педагогіки, ад'юнкт відділу педагогіки і психології Академії гуманітарно-економічної в м. Лодзь, член групи соціальної педагогіки в Комітеті педагогічних наук Польської академії наук у Варшаві (Республіка Польща);

Остапчук Н. О., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та методики викладання інформатики Рівненського державного гуманітарного університету;

Петренко С. В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних технологій та моделювання Рівненського державного гуманітарного університету;

Шадюк О. І., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету.

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 21161-10961Р.

Наказом Міністерства освіти і науки України № 409 від 17.03.2020 р. збірник наукових праць РДГУ «Інноватика у вихованні» включений до Переліку наукових фахових видань України у категорію «Б» у галузі педагогічних наук (спеціальності – 011, 014, 015).

Фаховий збірник наукових праць РДГУ «Інноватика у вихованні» індексується міжнародною наукометричною базою даних Index Copernicus International:
<https://journals.indexcopernicus.com/search/details?id=48435>

Упорядники: проф. Петренко О. Б., доц. Ціпан Т. С., доц. Баліка Л. М., Бабяр А. А.
Науково-бібліографічне редагування: наукова бібліотека РДГУ.
Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол № 6 від 25 травня 2023 р.)

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2023

ЗМІСТ

Rudenko W., Rudenko N. Problem w badaniach pedagogicznych – analiza metodologiczna.....	7
Виткалов С. Особливості комунікативної взаємодії диригента та учасників оркестрового колективу.....	18
Дичківська І. Використання зарубіжних інноваційних практик у побудові простору шкільного приміщення початкової школи України.....	27
Коляда Н. Педагогічна біографіка як предмет наукових досліджень: поняттєво-термінологічні аспекти.....	38
Лодатко Є. Майбутньому вчителю початкової школи про виховний потенціал навчання математики.....	48
Mikhno O. Foreign biographical dictionaries of educators: creation concepts and content features.....	68
Mykhalchuk N., Ivashkevych E., Kvasnetska N., Gron L. Innovative ways of solving a problem of using mnemonics strategies to improve primary stage pupils' EFL vocabulary learning.....	79
Петренко О., Баліка Л., Бричок С., Гудовсек О. Роль дисципліни «Технологія та організація наукових досліджень в освіті» у підготовці майбутніх магістрів початкової освіти.....	91
Потапчук Т. Особливості професійної діяльності майбутнього диригента оркестрового колективу.....	103
Романюк С., Мафтин Л. Національно-патріотичне виховання в умовах викликів сучасності.....	112
Руденко Н., Руденко В. Статеві відмінності психологічної сепарації у старших підлітків.....	122
Шарата Н. Виховна робота у Миколаївському національному аграрному університеті під час війни.....	132
Баліка Л., Філоненко Р. Створення сучасного освітнього простору у закладах загальної середньої освіти на основі педагогіки Реджо Емілія.....	141
Бісовецька Л., Верхова І. Виховний потенціал волонтерської діяльності ліцеестів.....	152
Боровець О. Облаштування безбар'єрного простору класної кімнати початкової школи України в умовах інклюзивного навчання.....	162
Вашак О., Манжелій Н., Фазан Т. Використання інформаційно-комунікаційних технологій як засобу національного виховання дітей дошкільного віку.....	172

Ветрова І., Потапчук С., Верьовкіна О. Проблема формування вміння планувати урок англійської мови.....	183
Горобець І. Інформаційно-комунікаційна компетентність керівника закладу вищої освіти.....	195
Губіна А., Мартинюк А., Герасимчук Г. Технологія перевернутого навчання у практиці вивчення іноземної мови у технічному ЗВО.....	202
Kishchenko N., Dunaievskia O. Methodology of teaching emotionally colored metaphors in song discourse.....	211
Максимчук Т., Пантелєєв В. Предметно-мовно інтегроване навчання (CLIL) на заняттях біології і екології як метод підвищення мотивації до вивчення іноземної мови.....	217
Мороз Л., Ковалюк В., Масло І. Використання мобільних додатків у процесі вивчення англійської мови.....	224
Павелків О. Навчальна дисципліна «Інноваційні підходи до навчання математики» у структурі підготовки магістрів спеціальності 014 Середня освіта (Математика).....	231
Перішко І., Білоус Т., Верьовкіна О. Особливості навчання говорінню англійською мовою у закладах вищої освіти.....	241
Пилипюк Л. Студентоцентроване навчання на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням.....	248
Романюк С., Трофімчук В. Процес організації заняття іноземної мови у закладах вищої освіти методом навчальних станцій.....	255
Синіцька Н. Особливості використання інтерактивних методів в процесі навчання математики.....	263
Сілков В., Сілкова Е. Застосування ігрових технологій у процесі вивчення нумерації чисел першого десятка під час дистанційного навчання.....	271
Стельмашук Ж. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкових класів до вирішення педагогічних ситуацій та задач в освітньому процесі НУШ.....	280
Стрижаков А. Організаційні впливи та соціалізація.....	288
Сухомлинська Л. Лист як форма звертання до читача в педагогічних працях В. Сухомлинського.....	297
Ткаченко В., Комар І. Роль трансференції у вивченні граматики англійської мови.....	305
Ціпан Т. Технології виховання в НУШ: музейна педагогіка.....	312
Шалівська Ю. Дефініція і сутнісне наповнення поняття «формування комунікативної культури майбутнього фахівця» у різних галузях і спеціальностях.....	322

Шурин О., Симонович Н. Теоретико-методичні основи педагогічної творчості в професійній підготовці майбутніх педагогів.....	334
---	------------

Доробки молодих науковців

Голя Г. Досвід Луцького педагогічного училища у підготовці вчителів Волині (1944-1952).....	341
--	------------

Коняхін Ю. Міжнародна академічна мобільність в закладах фахової передвищої освіти.....	349
---	------------

Мельникович Г. Роль дитячої української художньої літератури у вихованні духовності здобувачів освіти старшого підліткового віку.....	357
--	------------

Шамсутдинова М.-С. Аксіологічна парадигма підготовки майбутніх фахівців з іноземної мови.....	368
--	------------

Дичківська Ілона
доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка кафедри дошкільної педагогіки
і психології та спеціальної освіти
імені проф. Т. І. Поніманської
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0002-9353-5666
e-mail: ilonardgu@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ПРАКТИК У ПОБУДОВІ ПРОСТОРУ ШКІЛЬНОГО ПРИМІЩЕННЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ

Анотація. У статті окреслюються перспективні для моделювання простору шкільного приміщення початкової школи України тенденції позитивного зарубіжного досвіду. Підкреслено, що увага до цієї проблеми зумовлена особливостями сучасного стану розвитку початкової освіти. В умовах стандартизації і варіативності освіти простежуються суперечливі тенденції її модернізації. Однією з таких тенденцій є пошук нових підходів до архітектурного оформлення шкільного приміщення, його дизайну, облаштування класних кімнат.

Особливе місце у вирішенні поставлених завдань відіграє Реджо-педагогіка, яка представляє собою розгорнутий набір рекомендацій щодо створення ідеального освітнього простору. Їх можна використовувати при проектуванні «гнучкого» простору шкіл, що відповідає внутрішнім процесам та своєму часу.

Схарактеризовано функціональні зони всередині однієї класної кімнати, виокремлені автором Реджо-педагогіки, як-то: зона досліджень, творча майстерня, функціональні стіни, місце для діалогу, зона ігор та постановок.

Розглянуто принципи організації простору класної кімнати як головного простору, де учні здобувають знання: класні кімнати повинні відповідати вимогам будівельних норм і правилам ергономіки та створювати такий простір, який сприятиме освітньому процесу та викликатиме у дітей інтерес до навчання; класні кімнати повинні відповідати всім вимогам комфортного освітнього середовища. Крім параметрів місткості, освітлення та мікроклімату при створенні класних кімнат необхідно враховувати: просторове зонування, здатність класної кімнати до трансформації; наявність модульних меблів; Колірні рішення та матеріали обробки.

Підеумовуючи, авторка наголошує, що простір шкільного приміщення початкової школи України має бути всеохопний та цілісний, мати в основі єдину педагогічну, соціально-організаційну та художню концепцію. Такий простір в цілому, як і кожен з його елементів – від благоустрою ділянки та

архітектури будівлі до найменших дрібниць інтер'єру, обладнання класних кімнат на навчальних матеріалів – є засобом освіти.

Ключові слова: зарубіжні інноваційні практики, побудова простору, освітній простір, простір шкільного приміщення, класна кімната, педагогіка Реджо Емілія, початкова школи України.

Постановка проблеми. Увага до створення освітнього простору для учнів початкової школи як багатовимірної педагогічної реальності зумовлена особливостями сучасного стану розвитку початкової освіти. В умовах стандартизації і варіативності освіти простежуються суперечливі тенденції її модернізації.

Однією з таких тенденцій є пошук нових підходів до архітектурного оформлення шкільного приміщення, його дизайну, облаштування класних кімнат.

Шкільне приміщення, зокрема класна кімната, потребує особливих підходів до планування та об'ємно-просторової композиції, що створює умови для ефективної організації освітнього процесу, естетичного та фізичного розвитку учнів. Як справедливо зазначає Т. Деміракі (2019, с. 60), школа третього тисячоліття повинна стати тим архітектурним середовищем, де формується гармонійна особистість дитини з високим рівнем освіти на основі сучасних технологій та новітньої матеріально-технічної бази.

Інтер'єр та облаштування класних кімнат формуються насамперед заради розвитку учнів. Добре облаштований простір класної кімнати створює можливість для різноманітних форм навчальної діяльності, забезпечує сприятливу емоційну атмосферу, мотивує та налаштовує на продуктивну роботу. Дизайн може вдосконалити певний простір залежно від цілей і завдань школи, оскільки має потужний освітньо-виховний потенціал та здатний підвищити якість і ефективність сучасної української освіти (Сергійчук, 2017).

Суттєве значення для створення освітнього простору має урахування позитивного досвіду розв'язання цієї проблеми у зарубіжних країнах.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Аналіз досліджень реформування системи шкільної освіти зарубіжжя (А. Василюк, Н. Лавриченко, О. Локшина, О. Матвієнко, О. Овчарук, О. Савченко та ін.) засвідчив значний позитивний досвід модернізації початкової освіти, яка проходить під гаслом «молодша школа не може бути неуспішною», що набуває конкретного і почасти самобутнього втілення (Лавриченко, 2010, с. 20). Передусім це відображається на організації такого важливого для нашого дослідження об'єкта як шкільне середовище. Його інноваційні моделі задають нову систему цінностей педагогічної діяльності. Вивченню понять «освітній простір», «простір шкільного приміщення» приділено значну увагу у наукових та методичних працях вітчизняних та зарубіжних педагогів (Г. Бутенко, А. Євтодок, Н. Рибки, А. Цимбалару та ін.).

Мета статті – окреслити перспективні для моделювання простору шкільного приміщення початкової школи України тенденції позитивного зарубіжного досвіду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зазначає Н. Лавриченко (2010, с. 14), на забезпечення індивідуалізації і багатоваріантності шкільного середовища спрямовано пошук нових архітектурних форм його просторово-предметного компоненту. Стосовно архітектурного вирішення проблем оптимізації роботи у групах з різною чисельністю школярів цікавим є досвід початкових шкіл Норвегії. Приміром, у Вардсен-школі в одному приміщенні з площею понад 90 кв. м, розділеному розсувною перегородкою, розташовано два класи.

За потребою проведення спільного уроку перегородку прибирають. Частина класної кімнати розділена стелажми і шафами (з підручниками, наочністю і дидактичними матеріалами, які учні можуть брати самостійно, обираючи з кількох варіантів той, що кожен вважає за потрібний) на окремі затишні куточки зі столиками і стільцями, де учні можуть працювати у малих групах і самостійно. Водночас діти мають змогу під час уроку виходити до так званої «зони вільного розвитку» – спільної кімнати, де розташовані бібліотека з каталогами, відеотека з монітором та інші додаткові матеріали.

Звертають на себе увагу архітектурні особливості шкільних будівель США, які, за визначенням фахівців, «нагадують велику квартиру», де кожна дитина має власну шафу. Зазначимо і те, що розташування у класній кімнаті парти-стільця не передбачає певного місця і учень може пересувати її так, як йому зручно. Водночас вражають інноваційністю шкільні інтер'єри *openspace* у Данії, де учні навчаються у великому приміщенні з умовним розподіленням на рекреації.

Цікавим у побудові освітнього середовища виявляється і експеримент в Ізраїлі (Лавриченко, 2010). Так, під час розроблення моделі школи «Крамим» акцент було зроблено на його технічному оснащенні і гнучкій організаційній структурі, оптимальній для ефективного використання простору, часу і організації взаємодії людей і техніки. Таке середовище спрямоване на реалізацію моделі організації навчання, у якій передбачено нелінійний виклад змісту, дистанційні форми навчання, роботу у різноманітних угрупованнях (група; «дім» – кілька груп; шабелі – кілька «домів»; спільнота – кілька шаблів), у тому числі динамічного складу. Відповідно, розроблявся проєкт будівлі, яка б не обмежувала свободу для упровадження такої організаційної структури, де приміщення для початкової школи (дому) мають рекреації для фронтальної, групової й індивідуальної роботи, а також окреме подвір'я.

Зазначимо, що такі складні архітектурні форми, на відміну від типових будівель, економічно затратні і їх побудова в зарубіжних країнах не є масовою. Тому шукають економічно привабливі варіанти.

Як справедливо зазначає Т. Деміракі (2019, с. 65), простір для учнів початкової школи має відрізнятися від простору для старшокласників як за предметно-просторовою організацією, так і за характером оформлення. Завдання сучасної школи – не завершити якомога швидше дитинство, а надати можливість дитині прожити його, насолодитися ним і винести з нього важливі уроки. Школа, з одного боку, має не принижувати значущість особистості учня, а з іншого – давати можливість займатися собою і не вказувати йому, як треба поводитися, щоб бути схожим на дорослого. На особливу увагу

заслугує той факт, що початкову ланку школи потрібно відділити окремим блоком від старшої та середньої школи, але при цьому потрібно подбати про спільний перехід. Для цього є низка причин:

наступність, яка виступає ключовим елементом взаємозв'язку між початковою школою і закладом дошкільної освіти, що, спираючись на набуття дошкільного дитинства, має забезпечити подальше становлення особистості дитини, її інтелектуальний, соціальний та фізичний розвиток. В. Сухомлинський (1976-1977, с. 64) зазначав: «Школа не повинна вносити різкого перелому в життя дитини. Нехай, ставши учнем, дитина продовжує робити сьогодні те, що робила вчора. Нехай нове з'являється в її житті поступово і не збенетежує лавиною переживань». Освітній процес у початковій школі (відповідно до Державного стандарту початкової освіти) організовано за циклами з урахуванням вікових особливостей фізичного, психологічного і розумового розвитку дітей 6-10 років. У 1-2 класах адаптаційно-ігровий цикл сприятиме поступовому переходу дитини від гри до навчання – провідних видів діяльності дошкільного та молодшого шкільного віку. Саме зонування простору в закладі дошкільної освіти мусить мати наступність і в початковій школі. Діти приходять із дитячого садка, де вони звикли до зонування простору в групі. Отже, їм буде легше пристосуватися до нового навчального простору в початковій школі, що запланований Новою українською школою. У закладі дошкільної освіти осередків багато – природознавчий, дитячого експериментування, ігрової діяльності, образотворчої діяльності, музичний та ін. У Новій українській школі передбачено 8 осередків, які виконують певну функцію в класі. Як і в дитячому садку, величезне значення має наявність окремої вбиральні, якою учні можуть скористатися в будь-який момент. Найкращий варіант – прилегла вбиральня до кожного класу початкової ланки або спільна вбиральня в блоці початкової школи (Деміракі, 2019);

безпечність. Блок початкової ланки повинен мати окремий вхід, який би відгороджував його від середньої та старшої школи. У такий спосіб буде гарантовано безпеку молодших школярів та певну ізоляваність від учнів старшої та середньої ланки. Діти початкової ланки будуть об'єднані за інтересами та віковим критерієм;

можливість об'єднати кілька осередків класу в одній спільній рекреації. Осередок гри, відпочинку, дитяча бібліотека та куточок живої природи поєднуються, і в такій рекреації мають можливість проводити перерви всі учні початкової школи. А якщо поставити в цій рекреації столи та стільці, тоді в ній можна буде проводити уроки художньо-естетичного циклу. Приміщення для різних вікових груп школярів – початкової, середньої та старшої ланки – мусять мати специфічне планування, що повною мірою відповідатиме особливостям навчального процесу, потребам та інтересам учнів різного віку.

Якщо архітектурний простір школи залежить від внутрішніх процесів, він безпосередньо пов'язаний з педагогічною методикою, оскільки саме вона визначає взаємодію між учнями, а також учнями та вчителем. З цієї позиції найцікавіші методи взаємодії учасників шкільного процесу пропонує Реджо-педагогіка (Reggio Emilia).

В основі педагогіки Реджо Емілія лежить унікальна філософія дитинства, прийнята у багатьох країнах світу. Назва її походить від міста Реджо-нель-Емілія (Reggionell'Emilia) на півночі Італії. Засновником нової ідеї виховання дітей був «молодий учитель початкових класів, що вирішив допомогти містянам, і залишився в Реджо-нель-Емілія назавжди. Звали вчителя Лоріс Малагуцці. Саме завдяки йому виник новий підхід у педагогіці, який сьогодні називають педагогікою Реджо Емілія» (Коченгіна, 2018, с. 22).

Методика Реджо Емілія пропонує нестандартну концепцію викладання, а також ідеальну модель освітнього простору (Cadwell, 1997). Іншими словами, реджо-підхід представляє собою розгорнутий набір рекомендацій щодо створення ідеального навчального середовища, які можна використовувати при проектуванні «гнучкого» простору шкіл, що відповідає внутрішнім процесам та своєму часу.

Концепція Реджо Емілія заснована на вірі у природну креативність дітей, а також – розвитку творчого потенціалу кожної дитини. На думку Лоріса Малагуцці, «...у дитини сто мов, сто рук, сто думок, сто способів думати, грати і говорити. Сто, завжди сто способів слухати, захоплюватись, любити. Сто радісних почуттів, щоб співати і розуміти, сто світів, щоб робити відкриття, сто світів, щоб робити винаходи, сто світів, щоб мріяти ... » (Edwards, Gandini, 2011, р. 125). Іншими словами, дитина може і повинна використовувати різні способи, щоб показати себе і висловити свої думки (за допомогою музики, малюнку, ліплення, конструювання, живопису, театру тощо).

За концепцією Реджо Емілія, дитина повинна пізнавати, рухаючись і рухаючись. Такий підхід, своєю чергою, означає розвиток варіативного мислення. У школах Реджо Емілія дітей вчать тому, що не існує безвихідних ситуацій, що рішення можна знайти завжди, що не буває єдиної правильної відповіді, що існує безліч різнобічних тверджень. Отже, навчаючись за методикою Реджо Емілія, дитина звикає дивитися на будь-яку ситуацію чи явище під різними кутами, уявляючи безліч варіантів розвитку подій.

Цьому сприяє і міждисциплінарний підхід, який педагоги активно застосовують під час уроків: немає поняття окремих дисциплін, немає меж між предметами; наприклад, граючи в шахи, діти паралельно вивчають основи геометрії та математики. Також важливо відзначити, що у школах Реджо Емілія діє принцип рівності між учителем та учнями, що дозволяє дітям почуватися більш впевненими та повноцінними. Педагог не ставить себе вище учнів, він не диктує готові рішення, а лише спрямовує дітей, дає їм можливість розмірковувати та допомагає зробити цей процес більш складним та цікавим.

З погляду архітектурного підходу методика Реджо Емілія цікава тим, що автор концепції особливе значення відводить середовищу та докладно описує – яким має бути освітній простір, що оточує дітей під час навчального процесу. Саме тому часто педагогічну систему Реджо Емілія називають педагогікою простору, а сама методика називає простір «третім учителем» (Cadwell, 1977). Основна концепція навколишнього середовища в реджо-підході полягає в тому, що простір має спонукати учнів до дослідження та творчості, викликати інтерес до навчання та мотивувати, давати дітям свободу дій, пропонувати учням вибір. Тому Реджо-методика прописує такі установки:

1. Освітнє середовище має бути корисним і навчальним. Велике значення має тактильна значимість простору. Для оздоблення пропонуються натуральні матеріали і різні фактури та поверхні, які дитина може розглядати, обмацувати, вивчати.

2. За методикою Реджо Емілія для освітніх процесів використовуються різноманітні засоби. Кожен кут та кожна поверхня приміщення повинні мати практичне значення. Класна кімната – це не просто захист від зовнішнього середовища, це поле для організації навчального процесу. Тому в школах Реджо Емілія стіни класних кімнат насичені полицями, стендами для малюнків та записів, на підлозі також організуються зони для навчання.

3. Простір не повинен обмежувати дітей у пізнанні та навчанні, тому класні кімнати та інші приміщення повинні трансформуватися під різні навчальні процеси та рівень активності: у школах Реджо Емілія навчаються не тільки за партами, але також сидячи у колі, стоячи навколо столу або сидячи на килимі.

4. Доступність та поле для самостійності. Усі матеріали для уроків, додаткових занять та ігор повинні знаходитися у відкритому доступі та розташовуватися так, щоб дитина в будь-який час могла скористатися тим чи іншим інструментом для навчання. Також важливо, щоб діти почували себе вільно в освітньому просторі, наприклад, виконуючи навчальний експеримент, учні повинні мати можливість самостійного використання устаткування тощо.

5. Простір має викликати інтерес до навчання та мотивувати. Розвивальне та навчальне середовище може виходити за межі класної кімнати або навіть розміщуватися поза шкільною будівлею на вулиці. Сам же простір класних кімнат та інших приміщень має бути складним та захоплюючим.

Крім перерахованих вище загальних принципів організації освітнього простору, автор методики виділяє функціональні зони (крім стандартної навчальної зони), необхідні для організації якісного та захоплюючого освітнього процесу. Такі зони можуть поєднуватися всередині однієї класної кімнати або наповнювати інші простори в школі. Виокремлюють такі зони:

1. *Зона досліджень.* Дослідна зона, де діти, використовуючи необхідне обладнання, можуть ставити експерименти та досліди. Така зона особливо приваблива для дітей, оскільки пропонує нестандартний підхід до навчання, а отже, викликає у дитини інтерес. Зона може бути представлена у вигляді дослідних стендів або «острівців» як у навчальних приміщеннях, так і в ігровому просторі.

2. *Творча майстерня.* Така зона містить у собі різноманітність інструментів для самовираження: музичні класи, художні студії, столярні майстерні.

При цьому творча зона виражається не в окремих, спеціалізованих приміщеннях, а й у всьому просторі школи. У класах, зонах ігор та відпочинку також мають бути елементи творчості: стіни для малювання або зони з груповими столами та стелажками.

3. *Функціональні стіни.* Це важлива деталь освітнього простору у школах Реджо Емілія. Важливо, щоб дитина бачила результат своєї творчості та зростання розвитку власних здібностей. Тому в школах Реджо Емілія активно використовують будь-які поверхні, наприклад, стіни: вивішують дитячі малюнки та плакати, кріплять фотографії та нотатки, малюють графіки та

календарі. Така навчальна «зона» відповідає одному з вищезгаданих реджо-принципів – кожна поверхня у школі має брати участь в освітньому процесі.

4. *Місце для діалогу.* Йдеться про громадські простори: форуми, «площі», амфітеатри та лекторії. У таких просторах зустрічаються всі учасники освітнього процесу (учні, вчителі та батьки). Такі зони, організовані у просторі школи, сприяють спільній взаємодії, дозволяють відвідувачам школи вступати у вільний діалог. Це місце, де учні, вчителі та батьки можуть обговорити спільні проєкти та ідеї, поділитися своїм досвідом та роздумами

5. *Зона ігор та постановок.* Театр та рольові ігри – невід’ємна частина освітньої концепції Реджо Емілія. Завдяки цим процесам діти проходять соціальну адаптацію, вибудовують свою модель поведінки в суспільстві, відпрацьовують у грі побутові ситуації з життя, вчать спілкуватися один з одним і діяти в різних ситуаціях. Передбачається, що будь-який клас повинен мати можливість трансформуватися, щоб діти в будь-який момент могли вийти з-за парт та змінити рівень активності, перейти до навчальної інтерактивної гри. Також методика Реджо Емілія передбачає і готові майданчики для сцен та ігор у громадських просторах школи.

Можна сформулювати основні принципи організації архітектурного простору шкіл, який, згідно з авторською архітектурною концепцією на основі Реджо-підходу, позитивно впливатиме на учнів – викликатиме у дітей інтерес до навчання та сприятиме розвитку креативного та нестандартного мислення.

Функціональна програма закладу загальної середньої освіти поділяється на три основні процеси: 1) класні заняття; 2) додаткові заняття; 3) вільний від навчання час.

Освітній простір можна розділити на такі зони: класні кімнати; рекреаційні зони; бібліотека та читальні зони; майстерні; спортивні приміщення; учительські кабінети; шкільний двір та інші. Кожна з цих зон пов’язана з освітнім процесом.

Ми розглянемо принципи організації простору класної кімнати як головного простору, де учні здобувають знання. Це місце, де діти проводять більшу частину часу перебування в школі. Класні кімнати повинні відповідати вимогам будівельних норм і правилам ергономіки та створювати такий простір, який сприятиме освітньому процесу і викликатиме у дітей інтерес до навчання. Класні кімнати повинні відповідати всім вимогам комфортного освітнього середовища. Крім параметрів місткості, освітлення та мікроклімату при створенні класних кімнат необхідно враховувати:

1. *Просторове зонування.* Реджо-підхід пропонує чергувати під час уроку різні рівні активності, тому класна кімната має містити кілька функціональних зон, відповідних різним процесам. Поєднання різних зон залежно від призначення класної кімнати може вплинути на форму та наповнення приміщення.

2. *Здатність класної кімнати до трансформації.* Отож, може забезпечуватися поєднання функціональних зон за рахунок безпосереднього зонування приміщення, або за допомогою мобільних меблів або перегородок. Адаптивність приміщення може вплинути на загальні габарити чи перерахунок співвідношення площ функціональних зон у класній кімнаті. Самі класні

кімнати можуть сполучатися одна з одною за рахунок модульних панелей перегородки, які можна поєднувати з функцією класної дошки.

3. *Модульні меблі.* Сучасні методики, такі як освітня концепція Реджо Емілія, уникають стандартних парт та їх чіткого розташування. У класних кімнатах повинні застосовуватися модульні меблі, які можна пересувати і збирати в більші композиції, у такий спосіб змінюючи структуру простору. Партта повинна мати можливість трансформації, щоб служити одному учневі, парі, групі чи всьому класу. Стелажі можуть поєднуватися з рухомими перегородками, завдяки чому, здійснюється «гнучке» розташування меблів у класній кімнаті. Такі рекомендації передбачають зміну формування класних блоків. Разом з класними кімнатами необхідно проектувати супутні складські приміщення, які забезпечать можливість трансформації меблів у класах.

4. *Колірні рішення та матеріали обробки.* Відповідно до сучасних досліджень, при оздобленні класних кімнат рекомендуються застосовувати: екологічні матеріали, що дадуть змогу покращити мікроклімат усередині класних кімнат; м'яке покриття стін, яке забезпечить функціональне заповнення приміщення без збільшення площі класу; матові, світлопрозорі матеріали для стін, що огорожують (це робить клас візуально менш закритим простором і впливає на освітлення), а також архітектурний вигляд коридорів та рекреацій; натуральні колірні відтінки з акцентами, які позитивно впливають на психоемоційний стан та зосередженість учнів.

Педагогічна методика Реджо Емілія пропонує креативний та міждисциплінарний підхід до дитячого навчання, а також дає рекомендації щодо створення освітнього середовища у початковій школі. Така взаємодія архітектурного проектування шкіл та кращих педагогічних методик дозволить зробити освітній простір більш цікавим та відповідним потребам часу.

Необхідно відзначити, що при впровадженні у шкільне проектування нових архітектурних та дизайнерських підходів важливо враховувати будівельні та санітарні норми, що формувалися впродовж десятиліть. Не кожен наведений принцип повністю задовольняє стандарти правила проектування, проте існують норми, які необхідно змінити, відкоригувати та узгодити з сучасними освітніми методиками архітектурними підходами.

Хочеться вірити, що з появою шкільних об'єктів, заснованих на сформульованих Лорісом Малагуцці принципах, буде вирішено головні проблеми початкової освіти: у школах успішно застосовуватимуться педагогічні методики, спрямовані на розвиток креативного мислення у дітей; простір класних кімнат сприятиме якійсь освіті; і вчителі, і учні матимуть можливість постійно розвиватися та самовдосконалюватися у стінах школи; діти ходитимуть туди із задоволенням і завжди матимуть бажання вчитися.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, сучасний освітній простір – це комплексний освітній ресурс, що забезпечує освітню діяльність через доцільний благоустрій та облаштування шкільної ділянки, гнучку об'ємно-планувальну структуру будівлі школи, цілісне художнє рішення фасадів та інтер'єру, комфортне та динамічне меблювання та обладнання усіх приміщень.

Освітній простір втілюється не як архітектурний чи дизайн-проект, а як складова єдиної концепції розвитку школи, що включає педагогічні, соціальні, організаційні та фінансово-господарські питання.

Найпершою вимогою до сучасного освітнього середовища є доцільність, відповідність тій меті, що ставить суспільство перед школою: всебічний розвиток самосвідомої особистості. Для освітнього простору це означає не лише функціональну придатність, доступність та безпечність території, приміщень та обладнання.

Освітній простір має бути всеохопний та цілісний, мати в основі єдину педагогічну, соціально-організаційну та художню концепцію. Такий простір в цілому, як і кожен з його елементів – від благоустрою ділянки та архітектури будівлі до найменших дрібниць інтер'єру, обладнання класної кімнати та навчальних матеріалів – є засобом освіти.

Освітнє середовище є різноманітним та гнучким, придатним для будь-яких освітніх форм, але з урахуванням як характеру діяльності, так і вікових особливостей учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Деміракі, Т. (2019). Моделювання освітнього простору в умовах реалізації концепції «Нова українська школа». *Школа управління*. Вересень № 3-4 (82-83). СС. 59–77.

Сергійчук, С. (2017). Фізичні простори для освітніх заходів: інклюзивні, холістичні та натхненні. (Електронний ресурс). Громадський простір. URL: <https://www.prostir.ua/?kb=fizychni-prostory-dlya-osvitnih-zahodiv-inklyuzyvni-holistychnita-nathnenni> (дата звернення 22.05.2023)

Лавриченко, Н. (2010). Інноваційний розвиток загальноосвітніх навчальних закладів у вітчизняній та зарубіжній теорії і практиці. *Школа майбутнього як інноваційний заклад освіти : наук.-метод. посіб.* За заг. ред. В. М. Мадзігона. Київ, 144 с. СС. 8–28.

Сухомлинський, В.О. (1976–1977). *Школа радості*. Вибр. твори: В 5. т. Київ, Т. 3. СС. 9–98.

Коченгіна, М. (2018). Педагогіка Реджіо Емілія. *Дошкільне виховання*. №9. С.С. 22–23.

Cadwell, L. (1997). *Bringing Reggio Emilia Home an Innovative Approach to Early Childhood Education*. N-Y: Teachers College Press. 158 с.

Edwards, K., Gandini, L. (2011). *A hundred languages of children: Reggio Emilia – an experience of transformation*. 3d edition. USA: Praeger, 411 с.

Цимбалару, А. На шляху до школи майбутнього: моделювання освітнього простору. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/22/visnuk_23.pdf (дата звернення 22.05.2023)

Цимбалару, А. (2020). *Нова українська школа: освітній простір учня початкової школи: нав.-метод. посіб.* Київ: Видавничий Дім «Освіта». 160 с.

REFERENCES

Demiraki, T. (2019). Modeliuvannia osvitnoho prostoru v umovakh realizatsii kontseptsii “Nova ukrainska shkola” [Modeling the Educational Space in the Context of the New Ukrainian School concept]. *Shkola upravlinnia*. Veresen No 3-4 (82-83). SS. 59–77. [in Ukrainian]

Serhiichuk, S. (2017). *Fizychni prostory dlia osvityvnykh zakhodiv: inkluzyivni, kholistychni ta natkhnenni* [Physical Spaces for Educational Activities: Inclusive, Holistic and Inspirational]. (Elektronnyi resurs). Hromadskyi prostir. URL: <https://www.prostir.ua/?kb=fizychni-prostory-dlya-osvityvnykh-zakhodiv-inkluzyivni-holistychni-natkhnenni> (data zvernennia 22.05.2023). [in Ukrainian]

Lavrychenko, N. (2010). *Innovatsiyni rozvytok zahalnoosvitnykh navchalnykh zakladiv u vitchyzniani ta zarubizhni teorii i praktytsi* [Innovative Development of General Education Institutions in Ukrainian and Foreign Theory and Practice]. *Shkola maibutnoho yak innovatsiyni zaklad osvity : nauk.-metod. posib. Za zah. red. V. M. Madzihona*. Kyiv, 144 s. SS. 8–28. [in Ukrainian]

Sukhomlynskyi, V. (1976–1977). *Shkola radosti* [School of Joy]. Vybr. tvory: V 5. t. Kyiv, T. 3. SS. 9–98. [in Ukrainian]

Kochenhina, M. (2018). Pedahohika Redzhio Emiliia [Pedagogy of Reggio Emilia]. *Doshkilne vykhovannia*. No 9. SS. 22–23. [in Ukrainian]

Cadwell, L. (1997). *Bringing Reggio Emilia Home an Innovative Approach to Early Childhood Education*. N-Y: Teachers College Press. 158 s.

Edwards, K., Gandini, L. (2011). *A hundred languages of children: Reggio Emilia – an experience of transformation*. 3d edition. USA: Praeger, 411 s.

Tsybalaru, A. *Na shliakhu do shkoly maibutnoho: modeliuvannia osvitnoho prostoru* [Toward a School of the Future: Modeling the Educational Space]. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/22/visn_uk_23.pdf (data zvernennia 22,05,2023) [in Ukrainian]

Tsybalaru, A. (2020). *Nova ukrainska shkola: osvitnii prostir uchnia pochatkovoï shkoly: nav.-metod.posib.* [The New Ukrainian School: Educational Space of the Primary School Student: a Study Guide]. Kyiv: Vydavnychi Dim “Osvita”. 160 s. [in Ukrainian]

THE USE OF FOREIGN INNOVATIVE PRACTICES IN THE CONSTRUCTION OF SCHOOL PREMISES IN PRIMARY SCHOOLS IN UKRAINE

Iлона Дынківська

Doctor of Sciences (in Pedagogy), Professor, Professor,
Head at the prof. T. I. Ponimanska Department of Preschool Pedagogy
and Psychology and Special Education,
Rivne State University of the Humanities,

Rivne, Ukraine

ORCID: 0000-0002-9353-5666

e-mail: ilonardgu@gmail.com

Abstract. The article outlines promising trends of positive foreign experience for modeling the space of the school premises of the primary school in Ukraine. It is emphasized that the attention to this problem is due to the peculiarities of the current state of development of primary education. In the context of standardization and variability of education, contradictory trends in its modernization can be traced. One of these trends is the search for new approaches to the architectural design of school buildings, their design, and arrangement of classrooms.

Reggio-pedagogy, which is a comprehensive set of recommendations for creating an ideal educational space, plays a special role in solving the tasks. They can be used when designing a “flexible” space of schools that corresponds to internal processes and their time.

The functional zones within one classroom, identified by the author of Reggio-pedagogy, are characterized, such as: a research zone, a creative workshop, functional walls, a place for dialogue, a zone of games and performances.

The principles of organizing the classroom space as the main space where students acquire knowledge are considered: classrooms must meet the requirements of building codes and ergonomics rules and create a space that will facilitate the educational process and arouse children's interest in learning; classrooms must meet all the requirements of a comfortable educational environment. In addition to the parameters of capacity, lighting, and microclimate, when creating classrooms, it is necessary to take into account: spatial zoning, the ability of the classroom to transform; the availability of modular furniture; color solutions and finishing materials.

In summary, the author emphasizes that the space of the school premises of a primary school in Ukraine should be comprehensive and holistic, based on a single pedagogical, social, organizational, and artistic concept. Such a space as a whole, as well as each of its elements - from the landscaping and architecture of the building to the smallest details of the interior, classroom equipment and teaching materials - is a means of education.

Keywords: foreign innovative practices, space construction, educational space, school space, classroom, Reggio Emilia pedagogy, primary schools in Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 28.04.2023 р.

Наукове видання

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ
Збірник наукових праць

Випуск 17

Упорядники:

**проф. Петренко О. Б., доц. Ціпан Т. С.,
доц. Баліка Л. М., Бабяр А. А.**

**Науково-бібліографічне редагування:
наукова бібліотека РДГУ**

Підписано до друку 25.05.2023 р.
Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 18,1. Замовлення №365/3. Наклад 300

I – 66   **Інноватика у вихованні:** зб. наук. пр. Вип. 17. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт.ун-т; упоряд.:О. Б. Петренко; ред. кол.: О. Б. Петренко, Н. Б. Грицай, Т. С. Ціпан та ін. Рівне: РДГУ, 2023. 383 с.

УДК 37: 005.591.6
ББК 74.200

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2023

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
VPM-ПОЛІГРАФ
вул. Київська, 36, м. Рівне, 33027;
тел.: 0800 - 33 - 51 - 57